

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Dokumentų valdymo skyrius
2018 06 26*

KETVIRTASIS SKYRIUS

BYLA GRIGOLOVIČ PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 54882/10)

SPRENDIMAS

(Dėl esmės)

STRASBŪRAS

2017 m. spalio 10 d.

GALUTINIS

2018.01.10

Šis sprendimas tapo galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje Grigolovič prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Ketvirtasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

Pirmininkės Ganna Yudkivska,
teisėjų Vincent A. De Gaetano,
Egidijaus Kūrio,
Iulia Motoc,
Carlo Ranzoni,
Georges Ravarani,
Péter Paczolay

ir *skyriaus kanclerės* Marialena Tsirli,
po svarstymo uždarame posėdyje 2017 m. rugsėjo 19 d.
skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos Respublikos pilietis Fabijan Grigolovič (toliau – pareiškėjas), 2010 m. rugsėjo 14 d. Teismui pateikęs peticiją (Nr. 54882/10) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį.

2. Pareiškėjui atstovavo Vilniuje praktikuojantis advokatas P. Bružas. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovė K. Bubnytė.

3. Pareiškėjas tvirtino, kad nuosavybės teisės į jo tėvui priklausiusios žemės dalį jam nebuvo atkurtos ir kompensacija už žemę nebuvo sumokėta, todėl buvo pažeistas Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnis.

4. 2016 m. birželio 24 d. minėti skundai buvo perduoti Vyriausybei, o likusi peticijos dalis pripažinta nepriimtina pagal Teismo reglamento 54 taisyklės 3 dalį.

FAKTAI**I. BYLOS APLINKYBĖS**

5. Pareiškėjas gimė 1941 m. ir gyvena Bajoruose (Vilniaus raj.).

6. 1999 m. gruodžio 29 d., 2000 m. kovo 28 d., 2000 m. gegužės 2 d., 2000 m. gegužės 4 d., 2000 m. rugpjūčio 16 d. ir 2000 m. rugsėjo 18 d. nacionalinės institucijos suteikė žemės sklypus asmenims S. J., I. T., E. G., A. G., J. T., A. I. ir E. Š. pagal jų 1991 m. spalio 28 d., 1991 m. spalio 10 d., 1991 m. lapkričio 22 d., 1991 m. rugpjūčio 8 d. ir 1991 m. gruodžio 9 d.

prašymus (tokiu būdu atlygindamos jiems už sovietų režimo nacionalizuotą jų tėvų nuosavybę (žr. šio sprendimo 25 punktą)), o jie vėliau savo nuosavybės teises perleido Ž. S. Šiems tretiesiems asmenims žemė buvo suteikta toje pačioje vietovėje, kur pareiškėjo tėvo žemė buvo iki nacionalizavimo sovietams 1940 m. okupavus Lietuvą.

7. 2000 m. liepos 29 d. pareiškėjas kreipėsi į Lietuvos institucijas prašydamas atkurti jam nuosavybės teises į tėvui priklausiusį 9,5705 ha žemės sklypą, perduodant neatlygintinai nuosavybėn naują žemės sklypą.

8. 2001 m. sausio 22 d. nacionalinės institucijos nustatė, kad dalis žemės laisva ir gali būti gražinta paveldėtojams.

9. 2002 m. kovo 15 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas konstatavo, kad nuosavybės teisės I. T. atkurtos neteisėtai. Dėl to 0,18 ha sklypas gražintas valstybei.

10. 2002 m. liepos 30 d. pareiškėjas pakeitė savo pradinį prašymą (žr. šio sprendimo 7 punktą) ir paprašė nuosavybės teises jam atkurti natūra. Valdžios institucijos paprašė pareiškėjo pateikti reikiamus dokumentus, kad būtų galima tęsti jo nuosavybės teisių atkūrimo procesą. 2003 m. sausio mėn. Vilniaus apskrities viršininko administracija (toliau – VAVA) kreipėsi į Vilniaus miesto savivaldybę (toliau – VMS) su prašymu nustatyti, ar atitinkama žemė buvo priskirta valstybės išperkamai žemei. 2003 m. vasario mėn. VMS nurodė, kad minėta žemėvalda buvo priskirta valstybės išperkamai žemei, ir nuosavybės teisių atkūrimas turėtų būti sprendžiamas kitais įstatymų nustatytais būdais. Todėl pareiškėjo paprašyta nurodyti pageidaujamą jo nuosavybės teisių į šį turtą atkūrimo būdą.

11. Atsižvelgdamas į tai, kad anksčiau jo tėvo valdytas žemės sklypas priskirtas valstybės išperkamai žemei, 2003 m. kovo mėn. pareiškėjas pateikė prašymą atkurti nuosavybės teises perduodant neatlygintinai nuosavybėn lygiavertį turėtajam naują žemės sklypą Vilniuje.

12. 2006 m. gegužės mėn. VAVA kreipėsi į VMS prašydamas suformuoti pareiškėjui žemės sklypą, kurį anksčiau valdė jo tėvas. Tačiau VMS patvirtino, kad ta žemė buvo valstybės išperkama, nes dalis jau buvo užimta trečiųjų asmenų ir pateko į valstybinės reikšmės miško plotą.

13. 2007 m. gruodžio mėn. VAVA pareiškėją informavo, kad jo tėvui priklausiusi žemė buvo valstybės išperkama ir nuosavybės teisių atkūrimo klausimas turėjo būti sprendžiamas kitais įstatyme numatytais būdais. Pareiškėjas taip pat buvo informuotas, kad jis įtrauktas į Piliečių, pageidaujančių atkurti nuosavybės teises, sąrašą 4 055-uoju numeriu.

14. 2009 m. vasario 5 d. valdžios institucijos priėmė sprendimą pareiškėjui atkurti nuosavybės teises į 0,18 ha jo tėvui priklausiusios žemės sklypą ir informavo jį, kad jo nuosavybės teisės į likusius 9,3905 ha bus atkurtos vėliau.

15. Pareiškėjas padavė skundą Vilniaus apygardos administraciniam teismui, prašydamas i) pripažinti neteisėtais valdžios institucijų sprendimus, kuriais tretiesiems asmenims buvo atkurtos nuosavybės teisės į jo tėvui

priklausiusią žemę; ii) priteisti jam 1 422 791 LTL (apytiksliai 412 069 EUR) už jam padarytą turtinę žalą; iii) įpareigoti valdžios institucijas atkurti jo nuosavybės teises į konkretų žemės sklypą. Pastarojo reikalavimo vėliau atsisakyta. Pareiškėjas tvirtino, kad sprendimai, kuriais tretiesiems asmenims buvo atkurtos nuosavybės teisės į jo tėvui priklausiusią žemę, buvo neteisėti, nes prašymą jis pateikė dar tada, kai ši žemė nebuvo valstybės išperkama žemė. Todėl jo nuosavybės teisės turėjo būti atkurtos.

16. VAVA paaiškino, kad pareiškėjas prašymą atkurti nuosavybės teises pateikė 2000 m., o tretieji asmenys tokį prašymą pateikė 1991 m. (žr. šio sprendimo 6 ir 7 punktus). Be to, VAVA teigė, kad pareiškėjas nepateikė jokių įrodymų, jog atkuriant nuosavybės teises tretiesiems asmenims buvo pažeista nacionalinė teisė.

17. 2009 m. balandžio 10 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas konstatavo, kad pagal tuo metu galiojusius teisės aktus nebuvo galimybės pareiškėjo nuosavybės teisių atkurti natūra, nes toje žemėje jis nuosavybės teise neturėjo jokių pastatų (žr. šio sprendimo 24 punktą). 2001 m. nagrinėjama nuostata paskelbta prieštaraujanti Konstitucijai (žr. šio sprendimo 23 punktą). Teismas taip pat konstatavo, kad pareiškėjas teisės į nuosavybės teisių atkūrimą nėra praradęs. Be to, jam galėjo būti suteiktas net didesnės vertės žemės plotas, todėl nuspręsta, kad jis nepatyrė turtinės žalos.

18. Šį sprendimą pareiškėjas apskundė. 2010 m. kovo 15 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas paliko galioti Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimą. Jis konstatavo, kad pareiškėjas dėl žemės grąžinimo natūra kreipėsi tik tada, kai nuosavybės teisės į ją jau buvo atkurtos tretiesiems asmenims (žr. šio sprendimo 6 ir 7 punktus). Teismas taip pat nurodė, kad 2002 m. spalio 29 d. yra laikytina diena, kai paaiškėjo žemės, kurią pareiškėjas prašė grąžinti natūra, konkreti vieta ir ribos. Be to, teismas nemanė, kad nacionalinių institucijų veiksmai buvo neteisėti, o tai yra turtinės žalos atlyginimo sąlyga.

19. 2012 m. vasario mėn. Nacionalinė žemės tarnyba pareiškėją informavo, kad siekiant paspartinti nuosavybės teisių atkūrimo piliečiams procesą buvo pakeisti nacionaliniai teisės aktai ir jam atsirado galimybė už žemę gauti piniginę kompensaciją. Be to, jis buvo informuotas, kad norėdamas šia galimybe pasinaudoti iki 2012 m. birželio 1 d. turi valdžios institucijoms pateikti rašytinį prašymą (žr. šio sprendimo 25 punktą). 2012 m. gegužės mėn. pareiškėjas atsakė nekeisiantis valios ir vis dar pageidaujantis gauti žemę natūra, o jei tai neįmanoma – lygiavertį žemės sklypą Vilniuje.

20. 2014 m. rugpjūčio mėn. Nacionalinė žemės tarnyba kreipėsi į VMS su prašymu ją informuoti, ar buvo galima iš laisvos, valstybės neišperkamos žemės suprojektuoti sklypą, kurį būtų galima grąžinti pareiškėjo tėvo paveldėtojams.

21. 2014 m. lapkričio mėn. pareiškėjas informuotas apie galimybę pakeisti valią dėl nuosavybės teisių atkūrimo būdo ir gauti lygiavertį miško

sklypą. Rašte jo paprašyta apsispręsti iki 2015 m. kovo 1 d., tačiau atrodo, kad pareiškėjas atsakymo nepateikė.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

22. Konstitucijos 23 straipsnyje nurodyta:

„Nuosavybė neliečiama.

Nuosavybės teisės saugo įstatymai.

Nuosavybė gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama.“

23. 1997 m. Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo (toliau – Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymas) 5 straipsnio 2 dalies 1 punkte buvo nustatyta, kad nuosavybės teisės į žemę, iki 1995 m. birželio 1 d. buvusią miestams priskirtose teritorijose, atkuriamos perduodant neatlygintinai žemės sklypus nuosavybėn piliečiams, turintiems juose nuosavybės teisę pastatus. Pirminėje Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymo redakcijoje buvo nustatyta, kad Vilniaus mieste nuosavybės teisės atkuriamos perduodant ne didesnius kaip 0,2 ha sklypus.

2001 m. balandžio 2 d. Konstitucinis Teismas nusprendė, kad žemės gražinimo natūra apribojimais pažeidžiamas nuosavybės teisių apsaugą įtvirtinantis Konstitucijos 23 straipsnis, jei žemė yra laisva, taigi nėra jokio konkretaus visuomenės poreikio.

2002 m. balandžio 2 d. Seimas iš dalies pakeitė 5 straipsnį, nustatydamas, kad didžiausias miestuose natūra gražintinos neužstatytos žemės plotas yra 1 ha.

24. Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 3 punkte buvo nustatyta, kad žemė yra išperkama valstybės, jei iki 1995 m. birželio 1 d. ji buvo miestams priskirtose teritorijose, išskyrus atvejus, kai joje yra pastatų.

25. Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymo 16 straipsnio 9 dalyje buvo nustatyta, kad už valstybės išperkama žemę, miškus ir vandens telkinius valstybė piliečiams atlygina šiais būdais: 1) perduodama lygiavertį turėtajam žemės, miško plotą; 2) įskaitymu panaikindama piliečio (lygiavertes) pinigines prievoles valstybei; 3) vertybiniais popieriais; 4) perduodama neatlygintinai nuosavybėn lygiavertį turėtajam naują žemės sklypą individualiai statybai miestuose ir kaimo vietovėse, kur buvo turėtoji žemė. Nuo 2012 m. vasario 1 d. galima gauti piniginę kompensaciją už žemę, kuri iki 1995 m. birželio 1 d. buvo priskirta miesto teritorijai. Nuo 2014 m. lapkričio 1 d. nuosavybės teisės galima atkurti ir skiriant piliečiams lygiavertį sklypą kaimo vietovėje.

26. Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymo 21 straipsnyje buvo nustatyta, kad iki 2003 m. balandžio 1 d. piliečiai gali pareikšti ar pakeisti savo pageidavimus dėl nekilnojamojo turto nuosavybės teisių atkūrimo būdo, kol

nepriimtas galutinis sprendimas dėl nuosavybės teisių atkūrimo. Jei pilietis tokio pasirinkimo nepadaro, nuosavybės teisių atkūrimo būdą gali parinkti valdžios institucijos.

27. Vyriausybė 1997 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 1057 patvirtino Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarką, nustatydama, kad kartu su prašymu atkurti nuosavybės teises pateikiami pilietybę, nuosavybės teises ir giminystės ryšį su buvusiu turto savininku patvirtinantys dokumentai (11 punktas). Taip pat buvo nustatyta, kad nuosavybės teisės į žemę, kuri iki 1995 m. birželio 1 d. buvo priskirta miestų teritorijoms, atkuriamos natūra gražinant piliečiams laisvą žemę, išskyrus atvejus, kai tai yra valstybės išperkama žemė, ir atvejus, kai piliečiai nepageidauja žemės susigrąžinti natūra.

28. Civilinio kodekso 6.271 straipsnyje nustatyta, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė, nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės.

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS PIRMOJO PROTOKOLO 1 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

29. Pareiškėjas skundėsi, kad valstybės institucijos pažeidė jo teises, nes natūra neatkūrė jam nuosavybės teisių į jo tėvui priklausiusios žemės dalį ir neskyrė lygiaverčio sklypo ar teisingos kompensacijos už žemę. Jis rėmėsi Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsniu, kuriame nustatyta:

„Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe. Iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė, išskyrus tuos atvejus, kai tai yra būtina visuomenės interesams ir tik įstatymo nustatytais sąlygomis bei vadovaujantis bendraisiais tarptautinės teisės principais.

Tačiau ankstesnės nuostatos jokia būdu neriboja valstybės teisės taikyti tokius įstatymus, kokie, jos manymu, jai reikalingi, kad ji galėtų kontroliuoti nuosavybės naudojimą atsižvelgdama į bendrąjį interesą arba kad garantuotų mokesčių, kitų rinkliavų ar baudų mokėjimą.“

A. Priimtinas

1. Šalių teiginiai

30. Vyriausybės nuomone, pareiškėjas neturėjo „nuosavybės“ Pirmojo protokolo 1 straipsnio požiūriu. Valdžios institucijos niekada nebuvo visiškai atkūrusios jo nuosavybės teisių į 9,5705 ha jo tėvui priklausiusios žemės. Jis

negalėjo turėti ir teisėtų lūkesčių, kad konkretus žemės sklypas jam bus gražintas. Be to, Vyriausybė pažymėjo, kad turtinis interesas, kuris sudaro reikalavimo esmę, laikytinas „turtu“ tik tada, kai jis turi pakankamą pagrindą nacionalinėje teisėje, o pareiškėjo atveju tokio pagrindo nebuvo. Konkrečiau – tuo metu, kai pareiškėjas pateikė prašymą atkurti jam nuosavybės teises natūra, nacionalinėje teisėje tokia galimybė dar nebuvo numatyta. Be to, pareiškėjas žinojo, kad žemė jau buvo naudojama trečiųjų asmenų ir kad jis į ją galėtų pretenduoti tik tuo atveju, jei ta žemė šiems tretiesiems asmenims būtų buvusi skirta pažeidžiant nacionalinę teisę. Tačiau tai negalėjo sukurti jokio reikalavimo, dėl kurio jis būtų galėjęs turėti teisėtų lūkesčių, kad pastarasis bus patenkintas. Todėl Vyriausybė manė, kad skundas nepriimtinas *ratione materiae*.

31. Pareiškėjas tvirtino, kad nacionalinių teismų praktikoje nustatyta, jog asmeniui pateikus prašymą atkurti nuosavybės teises į konkretų žemės sklypą, šis sklypas negali būti laikomas laisvu ir skiriamas tretiesiems asmenims. Todėl pareiškėjas manė turįs teisėtą lūkestį, kad jo nuosavybės teisės bus atkurtos.

2. Teismo vertinimas

32. Teismas pažymi, kad nacionaliniame procese pateiktuose pareiškėjo skunduose išskirtini du aspektai. Pirma, jis skundėsi negalįs atgauti žemės sklypo natūra. Antra, jis skundėsi negalįs už žemę gauti lygiaverčio žemės sklypo arba teisingos kompensacijos. Teismas šiuos skundus išnagrinės atskirai.

A) Dėl nuosavybės teisių atkūrimo natūra

33. Dėl pareiškėjo skundo, kad jis negalėjo susigražinti senojo sklypo natūra, Teismas pakartoja, kad Konvencija neužtikrina teisės į nuosavybės teisių atkūrimą. „Nuosavybė“ pagal Pirmojo protokolo 1 straipsnį gali reikšti arba „esamą nuosavybę“ arba turtą, įskaitant reikalavimus, dėl kurio pareiškėjas gali teigti turįs bent „teisėtą lūkestį“, kad jis bus realizuotas. Viltis, kad seniai panaikinta teisė į nuosavybę bus atkurta, negali būti laikoma nei „nuosavybe“ pagal Pirmojo protokolo 1 straipsnį, nei sąlyginiu reikalavimu, kuris nustoja galioti, neįvykdžius sąlygos (žr. *Polacek and Polackova v. the Czech Republic* [GC] (dec.), no. 38645/97, § 62, 2002/07/10, ir *Nekvedavičius v. Lithuania*, no. 1471/05, § 73, 2013-12-10).

34. Vertinant pareiškėjo reikalavimą atgauti senąjį žemės sklypą natūra, darytina išvada, kad pareiškėjas neturėjo „nuosavybės“, todėl jo reikalavimas nesuderinamas su Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsniu pagal *ratione materiae* kriterijų Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies prasme.

(B) Dėl pareiškėjo nuosavybės teisių atkūrimo kitais būdais nei natūra

35. Dėl pareiškėjo skundo, kad jis negali gauti lygiaverčio žemės sklypo ar teisingos kompensacijos už jo tėvui priklausiusią žemę, Teismas pažymi, kad valdžios institucijos nuolat pabrėžė, jog pareiškėjui galėjo būti atkurtos nuosavybės teisės į jo tėvui priklausiusią žemę; šios teisės valdžios institucijos niekada neginčijo (žr. šio sprendimo 9, 12–14, 17 ir 18 punktus). 2009 m. jam buvo suteiktas žemės sklypas, o tai patvirtina, kad jis atitiko restitucijos kriterijus, kiek tai susiję su jo tėvui priklausiusia žeme (iš viso 9,5705 ha), kad ir koks būtų restitucijos būdas (žr. šio sprendimo 14 punktą, taip pat žr., *mutatis mutandis*, *Paukštis v. Lithuania*, no. 17467/07, § 68, 2015-11-24). Konkrečiau – nacionaliniai teismai pažymėjo, kad pareiškėjo nuosavybės teisių atkūrimo procesas dar nebuvo užbaigtas ir kad jo nuosavybės teisės vis dar galėjo būti atkurtos (žr. šio sprendimo 17 ir 18 punktus). Atsižvelgiant į minėtus sprendimus, pareiškėjo reikalavimas atkurti jo nuosavybės teises kitais būdais nei natūra yra „turtinis interesas“, pakankamai pagrįstas nacionaline teise ir atitinkantis Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnyje pavartotą sąvoką „nuosavybė“ (žr. *Nekvedavičius*, cituota pirmiau, § 76). Todėl Teismas konstatuoja, kad Vyriausybės prieštaravimas dėl šio skundo nepriimtimumo pagal *ratione materiae* kriterijų atmestinas.

36. Galiausiai Teismas pažymi, kad šis skundas nėra iš esmės nepagrįstas pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies a punktą. Jis nėra nepriimtinas ir dėl kokių nors kitų priežasčių. Todėl jį reikia pripažinti priimtinu.

B. Esmė*1. Šalių teiginiai*

37. Pareiškėjas tvirtino, kad Lietuvos institucijos neveikė rūpestingai, todėl jo nuosavybės teisės į jo tėvui priklausiusią žemę nebuvo atkurtos ir jam nebuvo sumokėta kompensacija už žemę.

38. Vyriausybė nurodė, kad nacionalinės institucijos veikė vadovaudamosi nacionalinės teisės nuostatomis ir kad pareiškėjas ne kartą buvo informuotas apie tai, jog ginčo žemė – valstybės išperkama. Be to, Vyriausybė nurodė, kad buvo būtina apsaugoti sąžiningų žemės savininkų, kuriems nuosavybės teisės buvo atkurtos pareiškėjo tėvo žemėje, teises, taip pat apsaugoti gamtą ir įstatymą, nes dalį šios žemės sudarė valstybinės reikšmės miškas. Šiuo požiūriu Vyriausybė tvirtino, kad pareiškėjas nuosavybės teisių atkūrimo procesą pradėjo tik 2000 m., t. y. praėjus beveik 10 metų po nuosavybės teisių atkūrimo proceso pradžios apskritai. Po to, kai buvo pakeisti nacionalinės teisės aktai, pareiškėjas nepasinaudojo proga paspartinti restitucijos proceso ir nepasirinko lygiaverčio miško sklypo (žr. šio sprendimo 21 punktą). Taigi tai, kad nebuvo atkurtos jo nuosavybės teisės į tėvui priklausiusią žemę, lėmė ir jo neveikimas.

39. Galiausiai Vyriausybė nurodė, kad šioje srityje nacionalinės institucijos turi plačią vertinimo laisvę ir kai tik valstybei buvo grąžintas vienas sklypas (žr. šio sprendimo 9 punktą), valdžios institucijos nedelsdamos grąžino jį pareiškėjui (žr. šio sprendimo 14 punktą).

2. Teismo vertinimas

40. Teismas pažymi, kad pareiškėjas kreipėsi dėl nuosavybės teisių atkūrimo 2000 m. Nors galimybės atgauti visą žemės sklypą natūra niekada nebuvo, valdžios institucijos niekada neginčijo jo teisės į nuosavybės teisių atkūrimą suteikiant lygiavertį žemės sklypą ar sumokant pinigų sumą (žr. šio sprendimo 35 punktą). Tą patvirtina ir nacionalinių teismų sprendimai. Nors tai buvo neaiškiai suformuota teisė, ji akivaizdžiai sudarė teisinį pagrindą valstybės pareigai ją įgyvendinti. Todėl Teismas konstatuoja, kad pareiškėjas turėjo įgyvendinamą teisę ir teisėtą lūkestį, kad jo nuosavybės teisės bus vienu ar kitu būdu atkurtos. Tačiau atrodo, kad procesas užstrigo, nes jokių konkrečių sprendimų nebuvo priimta nuo pat 2009 m. vasario 5 d., kai valdžios institucijos atkūrė pareiškėjo nuosavybės teises į 0,18 ha jo tėvui priklausiusios žemės (žr. šio sprendimo 14 punktą). Konkrečiau – nebuvo nustatyta, ar ir kada pareiškėjas gaus naują žemės sklypą ar kompensaciją ir kokios vertės jis (ji) bus.

41. Taigi pareiškėjo teisė netrukdomai naudotis nuosavybe, įtvirtinta Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnio pirmame sakinyje, buvo apribota. Lieka tik nustatyti, ar šis apribojimas buvo pagrįstas.

42. Atsižvelgdamas į minėtą nuostatą, Teismas privalo nustatyti, ar buvo užtikrinta teisinga pusiausvyra tarp bendrojo visuomenės intereso poreikių ir asmens pagrindinių teisių apsaugos (žr. *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, 1982-09-23, § 68, Series A no. 52, ir *Nekvedavičius*, cituota pirmiau, § 86). Reikiama pusiausvyra neužtikrinama, jeigu atitinkamam asmeniui tenka individuali ir per didelė našta (žr. *Străin and Others v. Romania*, no. 57001/00, § 44, ECHR 2005-VII, ir *Tunaitis v. Lithuania*, no. 42927/08, § 31, 2015-11-24).

43. Atsižvelgiant į nuosavybės teises, turi būti ypač paisoma gero administravimo principo (žr. *Nekvedavičius*, cituota pirmiau, § 87). Pagal šį principą tais atvejais, kai kyla pavojus visuomenės interesams, ypač tada, kai tai gali paveikti pagrindines žmogaus teises, kaip antai nuosavybės teises, viešosios valdžios institucijos privalo veikti greitai, tinkamai ir, svarbiausia, nuosekliai (žr. *Bogdel v. Lithuania*, no. 41248/06, § 65, 2013-11-26).

44. Teismas atsižvelgia į tai, kad ši byla susijusi su nuosavybės teisių atkūrimu, ir neignoruoja teisinių ir faktinių aspektų, su kuriais valstybės susiduria spręsdamos tokius klausimus, sudėtingumo. Taigi tam tikros pareiškėjo teisės į netrukdomą naudojimąsi savo nuosavybe įgyvendinimo kliūtys pačios savaime nėra kritikuotinos (žr. *Aleksa v. Lithuania*, no. 27576/05, § 86, 2009-07-21; *Igarienė and Petrauskienė v. Lithuania*, no.

26892/05, § 58, 2009-07-21; *Paukštis*, cituota pirmiau, § 84; ir *Šimaitienė v. Lithuania*, no. 55056/10, § 45, 2017-02-21).

45. Vis dėlto ta netikrumo būsena, kurią pareiškėjas galėjo patirti dėl valdžios institucijoms priskirtino vilkinimo, yra aplinkybė, į kurią reikia atsižvelgti vertinant valstybės elgesį (žr. *Broniowski v. Poland* [GC], no. 31443/96, §§ 151 ir 185, ECHR 2004-V, *Igarienė and Petrauskienė*, cituota pirmiau, § 58). Teismas pažymi, kad 2007 m. pareiškėjas buvo Piliečių, pageidaujančių atkurti nuosavybės teises, sąrašo 4 055-oje vietoje ir vis dar nėra aišku, kada jos jam bus atkurtos.

46. Dėl Vyriausybės argumento, kad pareiškėjas ir pats kaltas dėl to, kad jo teisės į likusį žemės sklypą nebuvo atkurtos, nes jis nepakeitė savo valios dėl restitucijos būdo, Teismas pažymi, kad pagal nacionalinę teisę jis tokios prievolės neturėjo (žr. šio sprendimo 25–26 punktus). Pareiškėjas neatsakė valdžios institucijoms į jų 2014 m. lapkričio mėn. raštą (žr. šio sprendimo 21 punktą), bet tai neatleido Vyriausybės nuo pareigos užbaigti pareiškėjo nuosavybės teisių atkūrimo procesą, nes pareiškėjas buvo aiškiai pareiškęs pageidavimą, kad jo nuosavybės teisės būtų atkurtos suteikiant lygiavertį sklypą (žr. šio sprendimo 11 ir 19 punktus). Šiomis aplinkybėmis Teismas nemato jokio pagrindo konstatuoti, kad pareiškėjas buvo visiškai ar iš dalies atsakingas už tai, kad jo nuosavybės teisės į likusį žemės sklypą dar neatkurtos.

47. Nors valdžios institucijos nebuvo visiškai neaktyvios, Teismas mano, kad jos neveikė taip tinkamai, kaip turėjo, siekdamos atkurti pareiškėjui teises į likusį žemės sklypą. Konkrečiau – nors Vyriausybė nurodė, kad siekiant paspartinti restitucijos procesą buvo atlikti teisės aktų pakeitimai, Teismas pažymi, kad nuo 2014 m. lapkričio mėn., kai pareiškėjo buvo paprašyta pakeisti savo valią dėl restitucijos būdo (žr. šio sprendimo 21 punktą), nebuvo imtasi jokių veiksmingų priemonių.

48. Atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, Teismas daro išvadą, kad nacionalinės institucijos neveikė pagal gero administravimo principą, kad užtikrintų pareiškėjo nuosavybės teisių apsaugą. Be to, dėl valdžios institucijų neveikimo buvo nepagrįstai pažeistas teisėtas pareiškėjo lūkestis, kad bus atkurtos jo nuosavybės teisės į likusį žemės sklypą. Dėl to nebuvo užtikrinta teisinga pusiausvyra tarp bendrojo visuomenės intereso ir pareiškėjo asmeninio intereso, todėl jam teko pernelyg didelė individuali našta, kuri nesuderinama su Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsniu.

49. Taigi šiuo atveju minėta nuostata buvo pažeista.

II. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

50. Konvencijos 41 straipsnyje nustatyta:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai pririkus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

51. Pareiškėjas pareikalavo 585 072 EUR turtinei žalai atlyginti, remdamasis jam negražinto turto rinkos verte.

52. Jis taip pat pareikalavo 16 000 EUR neturtinei žalai atlyginti.

53. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas nepagrindė savo reikalavimo priteisti turtinę žalą ir kad tam dar nebuvo pagrindo, nes jis vis dar buvo Piliečių, pageidaujančių atkurti nuosavybės teises, sąrašė.

54. Vyriausybė taip pat teigė, kad pareiškėjas neįrodė tiesioginio priežastinio ryšio tarp tariamai patirtos neturtinės žalos ir tariamo pareiškėjo teisės netrukdomai naudotis nuosavybe pažeidimo.

55. Šiomis bylos aplinkybėmis Teismas mano, kad Konvencijos 41 straipsnio taikymo klausimas nėra parengtas sprendimui. Kadangi Vyriausybė iš esmės neginčijo savo pareigos atkurti pareiškėjui nuosavybės teises į likusį žemės sklypą, Teismas pažymi, kad valstybė atsakovė ir pareiškėjas gali susitarti (Teismo reglamento 75 taisyklės 1 dalis).

56. Todėl Teismas atideda šį klausimą ir ragina Vyriausybę ir pareiškėją per šešis mėnesius nuo tos dienos, kurią sprendimas pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį taps galutinis, pateikti rašytines pastabas dėl pareiškėjui priteistinos žalos sumos ir visų pirma pranešti Teismui apie bet kokią galimą jų tarpusavio susitarimą.

B. Bylinėjimosi ir kitos išlaidos

57. Pareiškėjas nereikalavo priteisti nacionaliniuose teismuose ir Teisme patirtų bylinėjimosi ir kitų išlaidų atlyginimo. Todėl Teismas šiuo pagrindu nieko nepriteisia.

DĒL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Skelbia* skundus dėl pareiškėjo nuosavybės teisių atkūrimo kitais būdais nei natūra priimtinais, o likusią peticijos dalį – nepriimtina.
2. *Nusprendžia*, kad buvo pažeistas Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnis.
3. *Nusprendžia*, kad Konvencijos 41 straipsnio taikymo klausimas nėra parengtas sprendimui dėl šioje byloje konstatuotu pažeidimu padarytos žalos, todėl:

- a) *atideda* minĕtą klausimą;
- b) *ragina* Vyriausybę ir pareiškĕją per šešis mėnesius nuo tos dienos, kurią šis sprendimas pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį taps galutinis, pateikti rašytines pastabas dĕl pareiškĕjui priteistinos ųalos sumos ir visų pirma pranešti Teismui apie bet kokią galimą jų susitarimą;
- c) *atideda* tolesnį procesą ir suteikia Kolegijos pirmininkui teisę prireikus jį atnaujinti.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2017 m. spalio 10 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Marialena Tsirli
Kanclerė

Ganna Yudkivska
Pirmininkė